

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม คือ อะไร ?

What is Participatory Guarantee System of Organic Standard ?

ดุสิต อธินวนต์*

สาขาการจัดการเกษตรอินทรีย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์รังสิต ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

จินตนา อินทรมงคล และสมชัย วิสารทพงศ์

มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย อาคารสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว

กรมการข้าว แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

ปริญญญา พรศิริชัยวัฒนา

ชมรมเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย อาคารสำนักวิจัยและพัฒนาข้าว

กรมการข้าว แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

ลักษมี เมตปรางค์

กรมพัฒนาที่ดิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

Dusit Athinuwat*

Major of Organic Farming Management, Faculty of Science and Technology, Thammasat University,

Rangsit Centre, Khlong Nueng, Khlong Luang, Pathum Thani 12120

Jintana Indramangala and Somchai Visantapong

Thai Organic Agriculture Foundation (TOAF), Rice Research and Development Building,

Rice Department, Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10900

Prinya Pornsirichaivatana

Organic Agriculture Association of Thailand (OAT), Rice Research and Development Building,

Rice Department, Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10900

Laksamee Mettpranee

Land Development Department, Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10900

บทคัดย่อ

ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (พีจีเอส) คือ กระบวนการรับรองผู้ผลิตอินทรีย์ตามหลักการและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีส่วนร่วม วิสัยทัศน์ร่วม ความโปร่งใส กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์แนวราบ ระบบพีจีเอสถูกพัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และได้นำไปทดลองใช้ใน 8

ประเทศ ที่มีบริบทแตกต่างกัน ได้แก่ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย แอฟริกาตะวันออก นามิเบีย อินเดีย บราซิล อุรุกวัย และฝรั่งเศส ปัจจุบันประเทศที่นำพีจีเอสไปใช้ในการรับรองผู้ผลิตอินทรีย์มีมากกว่า 72 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย พีจีเอสทำหน้าที่ส่งเสริมภาคเกษตรอินทรีย์ในชนบทให้เติบโตภายใต้วิถีชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไกรก็ตาม ระบบการรับรองโดยบุคคลที่สามยังคงมีความจำเป็นควบคู่กัน สำหรับประเทศไทยนั้น สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ สำหรับประเมินผู้ผลิตอินทรีย์ด้วยระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม ขณะที่พีจีเอสถูกขับเคลื่อนโดยองค์กรนอกภาครัฐ โดยมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) เป็นหนึ่งหน่วยงานกลาง ผู้ซึ่งจัดทำระบบพีจีเอสแก่เกษตรกรกลุ่มนาร่อง 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทพไทย จังหวัดสุรินทร์ (2) กลุ่มพีจีเอสอินทรีย์สุขใจ จังหวัดนครปฐม (3) กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ (4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์แม่มอก อำเภอด่านช้าง จังหวัดลำปาง และ (5) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมมีผู้ผลิตอินทรีย์ที่เข้าสู่กระบวนการรับรองด้วยพีจีเอส ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติจำนวน 280 คน บนพื้นที่ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ 2,610 ไร่ ผลิตผล ได้แก่ ข้าว พืชผัก ไม้ผล สมุนไพร ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร และปศุสัตว์ โดยผลิตผลทั้งหมดถูกนำไปจำหน่ายในตลาดเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น โรงแรมสามพราน ริเวอร์ไซด์ ตลาดนัดเคลื่อนที่ โรงพยาบาล และตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งในระหว่างการพัฒนากระบวนการพีจีเอส มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ทั่วประเทศ ดังนั้นการพัฒนากระบวนการพีจีเอสและการพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องจึงควรนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรแห่งชาติ

คำสำคัญ : พีจีเอส; เกษตรอินทรีย์; วิถีชีวิต; ภูมิปัญญาพื้นบ้าน; อาหารเพื่อสุขภาพ; อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

Abstract

Participatory guarantee system (PGS) is organic agriculture producer certifications procedure followed by principles and standard of organic agriculture based on stakeholders participation, shared vision, transparency, trust, learning process, and horizontality. PGS was developed since 2005 and tested in 8 countries including New Zealand, Australia, East Africa, Namibia, India, Brazil, Uruguay, and France under different local contexts. In the present, more than 72 countries of producers certificated by PGS included Thailand. PGS promote the growth of the organic sector under different life style in each rural area, as well as third-party certification is necessity. In Thailand, National Bureau of Agricultural Commodity and Food Standards (ACFS) created Organic Thailand, the national organic standard for certified producers via third-party certification, where PGS was recognized by non-governmental organizations. Thai Organic Agriculture Foundation was the one of central organization set up PGS with 5 groups of farmer leadership including Tubthai, Surin; Sook Jai, Nakhon Pathom; Organic Cooperatives, Chiang Mai; MaeMok, Lampang; and Srithep, Phetchabun. Total 280 PGS farmers and area 2,610 rai of organic farm produced rice, vegetable, fruit, herb, herb products, and livestock followed the Organic Thailand standard. All products certified by PGS system distributed in local farmer market in each province, Sampran Riverside Hotel, mobile

market event, hospitals, and farmer market in Bangkok. The PGS development stage needs organic sector collaboration and the regulatory framework in the country. Therefore, PGS certification system and policy development should be integrating into national agricultural development plans.

Keywords: PGS; organic farming; life style; wisdom; healthy food; safe environment

1. คำนำ

เกษตรอินทรีย์ (organic agriculture) คือระบบจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวมที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุพิษจากการสังเคราะห์และไม่ใช้ พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่ได้จากการดัดแปลงพันธุกรรม (genetic modification) มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ทุกขั้นตอน (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2552; 2554; 2559; IFOAM, 2013) ทั้งนี้การบริหารจัดการฟาร์มเกษตรอินทรีย์เน้นการหมุนเวียนปัจจัยการผลิตในฟาร์มหรือท้องถิ่นนั้น ๆ มากกว่าการพึ่งปัจจัยการผลิตจากภายนอก ภายใต้การเชื่อมโยงกับวิถีการปฏิบัติที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น ร่วมกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ในการสร้างความสมดุลที่เป็นธรรมต่อทุกสรรพสิ่ง ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ (common objectives and requirements of organic standards, COROS) ซึ่งองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations หรือ FAO) สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements หรือ IFOAM) และการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade

and Development หรือ UNCTAD) ได้ร่วมกันกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ร่วมของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในการเทียบเคียงมาตรฐานของแต่ละประเทศ (UNCTAD-UNEP CBTF, 2016) นอกจากนี้สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์หมายถึง การเกษตรที่ทำตามหลักการเกษตรอินทรีย์ที่นานาชาติยอมรับ 4 ประการคือ หลักสุขภาพ หลักระบบนิเวศ หลักความเป็นธรรม และหลักความดูแลเอาใจใส่ เกษตรกรที่ทำตามหลักการนี้ถือว่าเป็นเกษตรกรกรเกษตรอินทรีย์ โดยไม่จำเป็นต้องมีการรับรองเท่านั้น ขึ้นอยู่กับช่องทางการตลาด หากผู้ผลิตต้องการแสดงถึงคุณภาพความเป็นอินทรีย์ให้กับผู้บริโภค สามารถขอการรับรองได้ ทั้งในระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม (third party certified body, CB) และระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมพีจีเอส (participatory guarantee system, PGS) (UNCTAD, FAO and IFOAM, 2012; FAO, IFOAM and UNCTAD, 2016)

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อการส่งออก ผู้ผลิตและผู้บริโภคอยู่ห่างกัน และจะต้องได้รับการรับรองจากหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สามเท่านั้น ทำให้เกษตรอินทรีย์ทั่วโลกไม่เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง ไม่สามารถขยายตัวได้ทันกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง และตามความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (IFOAM, 2016) และพบว่า การรับรองโดยหน่วยตรวจรับรอง ไม่ได้เหมาะกับเกษตรอินทรีย์ทุก

บริบทที่มีความหลากหลายของวิธีการผลิต เพราะมีค่าใช้จ่ายสูง และมีระบบที่ซับซ้อน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการบันทึกและมีเอกสารมากมาย จึงเป็นข้อจำกัดสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์แบบพื้นบ้าน ที่มีผลผลิตหลากหลายชนิดในปริมาณไม่มาก เป็นการทำเกษตรอินทรีย์ด้วยจิตวิญญาณและเป็นวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกษตรกรเหล่านี้ตกจากการสำรวจหรือไม่สามารถเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพผลิตผลและตลาดได้ บางรายล้มเลิกไป จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการทำความรู้จักและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับพีจีเอส เพื่อเป็นรากฐานของการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่นให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ ในราคาที่คนทุกระดับเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งถือว่าเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ที่แท้จริง

2. การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

มาตรฐานเป็นเครื่องมือในการประกันคุณภาพผลิตผล ควบคุม และส่งเสริมสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อความปลอดภัยและคุ้มครองผู้บริโภค ป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดแก่เกษตรกรหรือกิจการการค้าสินค้าเกษตร หรือเศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ ซึ่งมาตรฐานสินค้าเกษตร ที่กำหนดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ มาตรฐานบังคับ และมาตรฐานทั่วไป โดยมาตรฐานบังคับ คือ มาตรฐานที่มีกฎกระทรวงกำหนดให้สินค้าเกษตรต้องเป็นไปตามมาตรฐาน และมาตรฐานทั่วไป คือ มาตรฐานที่มีประกาศกำหนดเพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2559) ซึ่งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย จัดเป็นมาตรฐานทั่วไป ที่พิจารณา

โดยคณะกรรมการวิชาการพิจารณามาตรฐานสินค้าเกษตรและคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อออกเป็นประกาศ/กฎกระทรวง และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติมีฐานะเป็นหน่วยรับรองระบบงาน (accreditation body, AB) ให้การรับรองหน่วยรับรองในประเทศ (certification body, CB) และหน่วยตรวจ (inspection body, IB) เพื่อตรวจประเมินฟาร์ม โรงคัดบรรจุ และโรงงาน ภายใต้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (Organic Thailand), GMP, HACCP และ ISO 22000 ปัจจุบันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติประกอบด้วย (1) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่ายผลิตผล และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1-2552) (2) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 2-2554) (3) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 3 : อาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 3-2552) (4) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4 : ข้าวอินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 4-2553) (5) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 5 : ปลอดภัยระบบอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 5-2553) (6) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์ (มกษ. 7413-2550) (7) มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6 : ผักอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 6-2556) และ (8) แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1(G)-2557) (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร

แห่งชาติ, 2559) อย่างไรก็ตาม การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สามารถจำแนกได้ใน 2 แนวทาง คือ (1) ตามความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภค เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการผลิต ซึ่งต้องมีผู้ให้การรับรองระบบการผลิต ซึ่งเป็นที่รู้จักกันมานานกว่า 50 ปี เรียกว่า “หน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม” การกล่าวอ้างหรือติดฉลากสินค้าเป็นเกษตรอินทรีย์นั้นจะต้องปฏิบัติตามหลักการเกษตรอินทรีย์หรือมีมาตรฐานเป็นกรอบในการปฏิบัติ จึงทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์สามารถค้าขายได้ทั่วโลก (2) ตามการขับเคลื่อนจากเกษตรกรผู้ผลิตเอง ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางอาหาร เช่น แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อครอบครัวและเครือข่ายบริเวณใกล้เคียงโดยไม่จำเป็นต้องขอการรับรองทุกกรณี ตามที่องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เรียกว่า เกษตรอินทรีย์ไม่ขอรับรอง (non-certified organic) และการรับรองแบบมีส่วนร่วมพีจีเอส (FAO/WHO Codex Alimentarius Commission, 2007)

3. พีจีเอส หมายถึง อะไร ?

พีจีเอส หมายถึง ระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์โดยชุมชน ตามหลักการและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง และต่อเนื่องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ภายใต้การสร้างพื้นฐาน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การเป็นเครือข่ายทางสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (IFOAM, 2014; 2015) ในทางปฏิบัติการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วมเกิดมานานแล้วอย่างไม่เป็นทางการประมาณปี พ.ศ. 2513 (ค.ศ.1970) หรือประมาณ 40 ปีเศษ พีจีเอสมีจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการจากที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ “The First International Workshop on Alternative Certification” เมื่อปี พ.ศ.2547

(ค.ศ.2004) ที่เมือง Torres ประเทศบราซิล จัดโดยสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ร่วมกับ MAELA (The Latin American Agroecology Movement) ที่ประชุมมีมติให้มีการแต่งตั้งคณะทำงาน (take force) เพื่อจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการและแนวทางปฏิบัติสำหรับพีจีเอส เพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์และเน้นตลาดภายในท้องถิ่นและภายในประเทศ ซึ่งปรากฏในเอกสารที่ชื่อว่า “Shared Vision-Shared Ideals” พีจีเอสได้ถูกทดลองนำร่องใน 8 ประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ได้แก่ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย แอฟริกาตะวันออก นามิเบีย อินเดีย บราซิล อุรุกวัย และฝรั่งเศส และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา พีจีเอสได้มีการนำไปใช้ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา บราซิล โบลิเวีย แอฟริกาใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อินเดีย อุกันดา แทนซาเนีย หมู่เกาะแปซิฟิก มองโกเลีย ภูฏาน ฟิลิปปินส์ จีน เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย

ปัจจุบันมีประเทศที่นำระบบพีจีเอสไปใช้รับรองเกษตรอินทรีย์กว่า 72 ประเทศ โดยแบ่งเป็นประเทศที่ใช้พีจีเอสทั้งหมด/บางส่วนของประเทศจำนวน 39 ประเทศ และอีก 33 ประเทศ อยู่ในช่วงการพัฒนากระบวนการพีจีเอส โดยทั่วโลกมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เข้าร่วมกระบวนการพีจีเอสมากกว่า 46,000 ฟาร์ม มีผู้ผลิตและผู้แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับพีจีเอสจำนวน 109,317 ราย แต่มีเพียง 46,945 ราย เท่านั้น ที่ได้รับการรับรองด้วยพีจีเอส (PGS-certified) และกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะพีจีเอสทำให้เกิดการขยายตัวการทำเกษตรอินทรีย์ในชนบทและมีช่องทางตลาดให้เกษตรกรขายตรงมากขึ้น เช่น ตลาดนัดสีเขียวในพื้นที่ ระบบสมาชิกล่วงหน้า (community supported agriculture, CSA) และระบบเครือข่ายดิจิทัล เป็นต้น พีจีเอสจึงจัดเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบท ทำให้

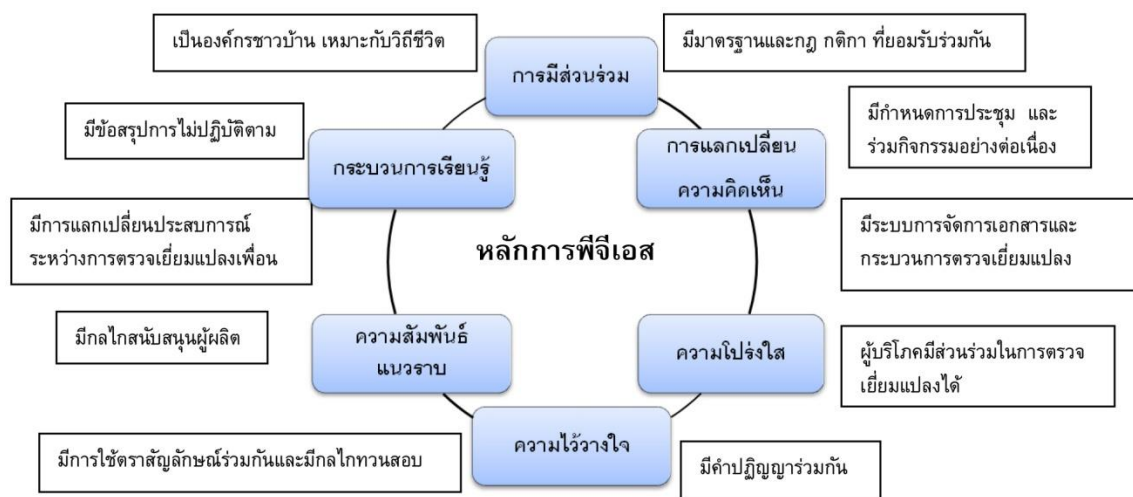
ผู้บริโภคภายในประเทศเข้าถึงอาหารอินทรีย์ในราคาที่ซื้อหาได้ รวมทั้งเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสรรพสิ่งให้มีใช้ชั่วลูกหลาน ฟิจีเอสเป็นระบบที่แตกต่างจากระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม หรือหน่วยตรวจรับรองที่คุ้นเคยกันมานาน โดยกระตุ้นให้ผู้ผลิตเกิดการพัฒนาการผลิตเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเกิดเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค มีผลทำให้เกิดการวางแผนการผลิตตามที่ตลาดต้องการ เมื่อเกษตรกรรายย่อยได้รับการรับรองผลสุดท้ายทำให้มีการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งต่อรายได้ของเกษตรกร ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค และเกิดสังคมเข้มแข็งในที่สุด

4. หลักการฟิจีเอส

ฟิจีเอส เป็นการรับประกันคุณภาพผลผลิตอินทรีย์โดยชุมชน ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม

วิถีชีวิต วัฒนธรรมและการเกษตรของท้องถิ่น ซึ่งวิธีการรับรองผู้ผลิตมีหลากหลาย วิธีปฏิบัติไม่มีสูตรสำเร็จ แต่กลุ่มฟิจีเอสต้องดำเนินการภายใต้หลักการเดียวกันคือ หลักการฟิจีเอสของ IFOAM (กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน, 2558; มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย, 2558ก; 2558ข; IFOAM, 2014) ที่นานาชาติยอมรับ (รูปที่ 1) ดังนี้

4.1 การมีส่วนร่วม บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ตั้งแต่เริ่มวางแผนตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม กำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ เช่น กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม กำหนดบทลงโทษ กำหนดกระบวนการตรวจเยี่ยมเพื่อน กำหนดการประชุม โดยผู้ผลิตต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การฝึกอบรม การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และการไว้วางใจซึ่งกันและกันในระยะแรกการตั้งกลุ่มผู้บริโภคอาจยังไม่ได้ร่วมกระบวนการก็ได้

รูปที่ 1 หลักการของระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (ฟิจีเอส)

4.2 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นจุดแข็งของกระบวนการ เช่น การจัดให้มีการประชุมกลุ่มประจำเดือน เพื่อให้มีเวทีรวบรวมข้อคิดเห็น

แนวคิด เป้าหมายการทำเกษตรอินทรีย์ของผู้ผลิต กำหนดกรอบมาตรฐานและแนวทางพัฒนาไปสู่เกษตรอินทรีย์ จากเวทีทำให้ทราบว่าผู้ผลิตจะต้อง

พัฒนาเรื่องอะไรบ้าง อย่างไร และสื่อสารให้ผู้บริโภคเข้าใจการผลิตไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของกลุ่มได้ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พัฒนาการผลิตระหว่างสมาชิก

4.3 ความโปร่งใส หมายถึง กลุ่มต้องกำหนดระบบการรับประกันการผลิต ซึ่งจะต้องวางร่วมกัน เช่น การมีเอกสารที่ชัดเจน ได้แก่ มาตรฐานข้อกำหนด การผลิต ระบบการตรวจประเมินภายใน บทลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม รายชื่อ ที่อยู่สมาชิก ผู้ผลิต และรายละเอียดการปฏิบัติในฟาร์มของสมาชิกแต่ละราย หรืออาจทำเป็นแบบสอบถาม หรือการนำข้อมูลผู้ได้รับการรับรองจัดทำเป็นฐานข้อมูลในเว็บไซต์ส่วนกลาง หรือสามารถเข้าถึงผ่าน SMS หากเป็นกลุ่มระดับฐานรากอาจใช้กระบวนการจัดเวทีให้สมาชิกมานำเสนอวิธีการปฏิบัติเทียบกับมาตรฐานและการตัดสินใจร่วมกันเป็นต้น

4.4 ความไว้วางใจ เป็นกระบวนการที่ทำให้ตั้งแต่ ข้อ 1-3 เพื่อเป็นกระบวนการที่มั่นใจว่าผู้ผลิตแต่ละคนปกป้องธรรมชาติ และสุขภาพของผู้บริโภค ด้วยการผลิตตามหลักการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งความไว้วางใจและเชื่อมั่น (trust) สร้างขึ้นได้โดยมีกระบวนการที่โปร่งใส ให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบเข้าถึงสมาชิกผู้ผลิตได้ทุกราย เช่น การจัดกิจกรรม กำหนดให้มีวันเยี่ยมผู้ผลิต หรือการนำข้อมูลผู้ผลิตเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ หรือการกล่าวคำปฏิญญาร่วมกัน เป็นต้น

4.5 ความสัมพันธ์แบบแนวราบ โครงสร้างกลุ่มเป็นแนวราบ เป็นองค์กรของชุมชนในท้องถิ่น ใช้ระบบประชาธิปไตย ด้วยการแลกเปลี่ยน หมุนเวียน ความรับผิดชอบ ยินยอมให้คณะตรวจสอบตรวจฟาร์มและยอมรับการตัดสินของคณะกรรมการกลุ่ม

4.6 กระบวนการเรียนรู้ รูปแบบขั้นตอนการรับรอง และการตรวจเยี่ยมเพื่อน เป็นการประเมิน

ในลักษณะเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นการตรวจสอบความเข้าใจในมาตรฐาน ทวนสอบวิธีปฏิบัติในฟาร์ม และให้คำแนะนำ เสนอแนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันถึงแนวทางการปฏิบัติที่ดีของเกษตรกรอินทรีย์

4.7 การดำเนินงานในรูปเครือข่าย การขับเคลื่อนระบบนี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของเครือข่ายที่หลากหลาย การทำให้ระบบมีความโปร่งใส และเข้าถึงได้ทั้งจากผู้ประกอบการและผู้บริโภคนั้น องค์กรจัดทำระบบต้องพัฒนากลุ่ม และเชื่อมโยงเครือข่าย ให้มีกิจกรรมร่วมกัน และสามารถทำฐานข้อมูลสมาชิกทั้งหมดรวมทั้งกระบวนการผลิตขึ้นเว็บไซต์ของระบบฟิชีเอส รวมทั้งมีการตรวจติดตามกลุ่มสลับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

5. ทำไมต้องฟิชีเอส ?

การรับรองฟาร์มและผลิตผลเกษตรอินทรีย์ โดยหน่วยตรวจรับรอง ไม่ตอบโจทย์การทำเกษตรอินทรีย์พื้นบ้าน เนื่องจากเกษตรอินทรีย์ หรือ organic agriculture เป็นคำที่มีความหมายเป็นสากล ผู้ที่จะกล่าวอ้างหรือติดฉลากสินค้าเป็น “อินทรีย์” จะต้องปฏิบัติตามหลักการเกษตรอินทรีย์สากล หรือมีมาตรฐานเป็นกรอบในการปฏิบัติ ทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์สามารถค้าขายได้ทั่วโลก ด้วยวิธีการรับรองที่ได้รับการพัฒนามาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี ซึ่งก็คือ การรับรองโดยบุคคลที่สาม หรือเรียกว่า หน่วยตรวจรับรองนั่นเอง ซึ่งระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม มักจะมีค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองสูงและมีระบบที่ซับซ้อน ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถเข้าถึงมาตรฐาน รวมทั้งไม่สามารถเข้าสู่ตลาดได้ ขณะที่ฟิชีเอสเป็นทางเลือกในการรับรองฟาร์มและผลิตผลเกษตรอินทรีย์ที่ถูกพัฒนาขึ้นในภายหลัง เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงตลาดได้ และเป็นการส่งเสริมการตลาดภายในประเทศรวมทั้งทำให้ห่วง

ใช้การตลาดสั้นลง ซึ่งเหมาะกับเกษตรกรรายย่อย ผู้ซึ่งเริ่มต้นพัฒนาเป็นเกษตรกรอินทรีย์ เนื่องจากฟิชีเอสเป็นกระบวนการที่พัฒนาจากฐานรากการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เครือข่ายสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้ผลิตและผู้บริโภคสามารถสื่อสารกันได้โดยตรง เกิดความสัมพันธ์ที่ดี กระบวนการรับรองออกแบบมาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน การซื้ออาหารในชุมชน สร้างงานสร้างรายได้ ลดการใช้พลังงานในการขนส่งอาหารและปัจจัยการผลิต ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้บริโภค และองค์กรท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ร่วมกัน ได้แก่

5.1 กำหนดค่านิยมของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยประยุกต์หลักปรัชญาเกษตรอินทรีย์สากลให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ-ภูมิสังคม และทรัพยากรในท้องถิ่น

5.2 กำหนดวิธีการควบคุมตรวจสอบผู้ผลิต ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ-สังคมของแต่ละท้องถิ่น

5.3 กำหนดขั้นตอนกระบวนการให้การรับรองการผลิตเกษตรอินทรีย์

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (ฟิชีเอส) มีการส่งเสริมกันน้อยมาก เพราะไม่มีผลประโยชน์ บางประเทศจะต่อต้าน และบางประเทศบังคับเป็นกฎหมายการใช้คำว่า “อินทรีย์” หรือการกล่าวอ้างว่าเป็นผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์อินทรีย์จะต้องได้รับการรับรองจากหน่วยตรวจรับรองที่เป็นบุคคลที่สามเท่านั้น เป็นการใช้กฎเกณฑ์บังคับการผลิต ทำให้เกษตรกรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์จากจิตวิญญาณไม่สามารถเข้าสู่ตลาดได้ ดังนั้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตและการบริโภคสู่เกษตรอินทรีย์ จึงเกิดกระบวนการขับเคลื่อนฟิชีเอสขึ้นในสังคม

6. ฟิชีเอสทำได้อย่างไร ?

การทำฟิชีเอสจะต้องเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในชุมชนเดียวกัน หมู่บ้านเดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน ที่สามารถไปมาหาสู่กันได้สะดวก เพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวังติดตามเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่มฟิชีเอสให้ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล อันเป็นการรักษาชื่อเสียงและผลประโยชน์ของกลุ่ม ตลอดจนเกิดการยอมรับทางสังคมและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรการนอกภาครัฐ และขั้นตอนสุดท้ายต้องลงทะเบียนขอรับการรับรองจากองค์กรกลางที่จัดระบบฟิชีเอสโดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1 รวมกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ เกิดจากผู้ผลิตที่มีรูปแบบการทำการเกษตรใกล้เคียงกัน หรืออยู่บริเวณหมู่บ้านใกล้กัน 5 รายขึ้นไปรวมตัวกัน เพื่อต้องการมีใบรับประกันความเป็นอินทรีย์ แต่ไม่ต้องการใช้บริการหน่วยตรวจรับรองเพราะเสียค่าใช้จ่ายสูงและมีระบบบันทึกข้อมูลเอกสารที่ซับซ้อน อีกทั้งผลผลิตที่ได้หลากหลายชนิดและปริมาณไม่มาก และต้องการเปิดตลาดท้องถิ่น เช่น ตลาดสีเขียว ขายตรงให้สมาชิก หรือเหตุผลทางเศรษฐกิจ-สังคม เช่น ต้องการส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรม ความเสมอภาคของการกระจายรายได้ ไม่ผูกขาดการผลิตอาหารโดยบริษัทใหญ่ โดยมีหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรสนับสนุน ร่วมสร้างตลาดทางเลือกให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้ออาหารสุขภาพที่ผลิตภายใต้การดูแลสิ่งแวดล้อม หรือต้องการพัฒนาระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น

6.2 การยอมรับและการประยุกต์ใช้ รวบรวมแนวร่วมสนับสนุนหรือเป็นพี่เลี้ยง เช่น หน่วยงานราชการ องค์กรอิสระ สถาบันในท้องถิ่น นักวิชาการ นักส่งเสริม และผู้บริโภค เป็นต้น ในการเริ่มต้นพัฒนาระบบฟิชีเอส การจัดทำฟิชีเอสจะต้องศึกษา

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์พื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมและจัดทำแนวทางปฏิบัติของกลุ่มที่เป็นภาษาที่อ่านเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งมีกฎเกณฑ์ในการควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตาม และกำหนดบทลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม สมาชิกทุกรายจะต้องยอมรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และปฏิบัติตามกฎกติกาของกลุ่ม รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมที่สำคัญของกลุ่ม

6.3 ลงทะเบียนขอรับการรับรองจากองค์กรกลางที่จัดระบบ เมื่อองค์กรกลางรับขึ้นทะเบียนแล้วจะดำเนินการฝึกอบรมที่จำเป็นในการจัดหาระบบเอกสารและกระบวนการรับรองให้กับกลุ่ม หากเป็นกลุ่มที่คุ้นเคยกับระบบควบคุมภายในมาแล้ว ก็สามารถดำเนินการได้เลย

7. ฟิจีเอส เชื่อถือได้หรือไม่ ?

การสร้าง的信心ต่อฟิจีเอสนั้น กลุ่มผู้ผลิตจะต้องแสดงความเชื่อมั่นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งแสดงความโปร่งใสตลอดกระบวนการรับรองโดยทำระบบการควบคุมภายใน ได้แก่ การมีเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษร มีความเข้มแข็งของกลุ่ม สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การเข้าร่วมประชุมกลุ่ม พบปะตรวจเยี่ยมแปลงผลิตหมุนเวียนกัน ทุกฟาร์มมีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ทั้งกระบวนการ การจัดให้มีวันผู้บริโภคพบผู้ผลิต หรือให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้จากทะเบียนผู้ได้รับการรับรองในระบบสื่อสารสนเทศขององค์กรผู้จัดระบบ เพื่อให้ผู้บริโภคทั่วไปสามารถตรวจสอบได้ถึงวิธีการผลิตและกระบวนการรับรองฟาร์ม นอกจากนี้สามารถสร้างความเชื่อมั่นด้วยระบบการตรวจเยี่ยมฟาร์มโดยกลุ่มแต่งตั้งคณะผู้ตรวจเยี่ยมเพื่อน และมีหน้าที่ตรวจสอบกันเอง และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นเครือข่ายสังคมของท้องถิ่น ภายใต้ความเชื่อมั่นซึ่ง

กันและกัน ซึ่งอาจมีที่ปรึกษากลุ่มหรือผู้บริโภคเข้าร่วมตรวจด้วย รูปแบบการตรวจไม่ใช่การจับผิดหรือตรวจตามข้อกำหนดเท่านั้น แต่เป็นการตรวจสอบความเข้าใจในมาตรฐานและวิธีปฏิบัติในฟาร์ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันถึงแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ฟาร์มหรือสถานที่ผลิต ต้องได้รับการตรวจสอบอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง ขึ้นอยู่กับลักษณะการผลิต และมีการตรวจติดตามโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า การตรวจฟาร์มโดยคณะกรรมการตรวจเยี่ยมฟาร์มอย่างน้อย 3 คน ซึ่งในแต่ละครั้งเลือกกรรมการตรวจที่ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น ไม่ตรวจฟาร์มตนเอง ไม่ตรวจฟาร์มญาติพี่น้อง ควรตรวจข้ามหมู่บ้าน ควรเชิญที่ปรึกษาหรือนักวิชาการร่วมตรวจ และเจ้าของฟาร์มจะต้องอยู่ร่วมระหว่างการตรวจฟาร์มของตนเองด้วย ผู้ตรวจฟาร์มไม่มีอำนาจหน้าที่ตัดสินการให้การรับรอง ต้องนำผลการตรวจเข้าที่ประชุมกลุ่มให้คณะกรรมการให้การรับรองตัดสินว่าใครควรผ่านหรือใครจะต้องปรับปรุง จึงอาจกล่าวได้ว่าฟิจีเอสเป็นการควบคุมโดยสังคม ซึ่งจะเชื่อถือได้ก็ต่อเมื่อ เกษตรกรผู้ผลิตมีความเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน ร่วมรับผิดชอบในระบบร่วมกัน เช่น การป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีสังเคราะห์ หากมีองค์กรภายนอกตรวจพบสารเคมีตกค้างในผลผลิตอาจถูกถอนใบอนุญาตทั้งกลุ่มหากกลุ่มไม่มีคำชี้แจงหรือเพิกเฉยไม่แก้ไข กลุ่มผู้ผลิตมีการตกลงกฎกติกา บทลงโทษกันก่อน หากไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน การไม่ผ่านการตรวจประเมินไม่ได้หมายความว่าทำผิด แต่เป็นการให้ผู้ผลิตต้องเรียนรู้เพื่อพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐาน นอกจากนี้เกษตรกรต้องแสดงเจตจำนงการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม ซึ่งมีวิธีปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น การจัดทำแผนการผลิตเป็นเอกสาร เนื่องจากแสดงกิจกรรมในฟาร์มตรวจสอบได้ง่าย การตอบแบบสอบถามตาม

ข้อกำหนดในมาตรฐาน เพื่อใช้ประเมินฟาร์มเกษตรกร มีคำถามทุกข้อตามข้อกำหนด เป็นการทบทวนการทำตามมาตรฐานที่ดี การทำสัญญาหรือปฎิญาของผู้ผลิต ซึ่งอาจเป็นสัญญาเดี่ยวหรือกลุ่มที่มีการเซนต์ชื่อต่อกันในการปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎกติกาของกลุ่ม และมีบันทึกการตรวจประเมินฟาร์มของกลุ่ม ระบุวันตรวจ และเซนต์ชื่อทั้งผู้ตรวจและผู้รับการตรวจ วิธีนี้เหมาะกับกลุ่มผู้ผลิตที่เขียนหนังสือไม่ได้ การเสริมสร้างความรู้การประชุมกลุ่มทบทวนกันอย่างสม่ำเสมอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเทคนิคการผลิตต่าง ๆ และการจัดการด้านการตลาด โดยมีการบันทึกการประชุม และผู้เข้าร่วมประชุมเป็นเอกสารไว้ตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้มีการร่วมตัดสินใจในแนวนอน โดยแต่งตั้งผู้นำกลุ่มและสลับเปลี่ยนหน้าที่กัน และการที่กลุ่มพีจีเอสจะสามารถแสดงให้เห็นถึงการควบคุมดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้ กลุ่มพีจีเอสจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

7.1 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ใช้อ้างอิงเป็นที่ยอมรับ (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2552) หรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล (IFOAM, 2009; ISEAL, 2009)

7.2 การกำหนด กฎ กติกา ข้อกำหนดการปฏิบัติตามมาตรฐานร่วมกัน เป็นภาษาเข้าใจง่าย สั้น ๆ

7.3 การจัดการเอกสารที่จำเป็น ได้แก่ โครงสร้างกลุ่ม ฐานข้อมูลสมาชิกกลุ่ม แผนการผลิตของสมาชิกพร้อมแผนผังฟาร์ม เป็นต้น

7.4 มีกระบวนการที่พิสูจน์ว่าสามารถควบคุมการผลิตของสมาชิกทุกคนให้ปฏิบัติตามมาตรฐาน เช่น กระบวนการตรวจเยี่ยมแปลง การรับรองแปลงผลิต รวมทั้งกฎระเบียบต่าง ๆ

7.5 การกำหนดบทลงโทษ กรณีไม่ปฏิบัติ

ตามกฎหมาย กติกา และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม

7.6 มีการกล่าวคำปฏิญญาร่วมกัน เพื่อแสดงความโปร่งใส

7.7 การกำหนดเครื่องหมายการรับรอง logo seal ขององค์กรจัดระบบ และแสดงรหัสผู้ได้รับการรับรอง (กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน, 2558; มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย, 2558ก; 2558ข)

8. ประเทศที่มีระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมพีจีเอส

รายละเอียดกรณีศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่มีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วยพีจีเอสภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน พีจีเอสจึงเป็นระบบที่มีความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น มีวิธีการที่หลากหลายในการที่ชุมชนจะรับรองผู้ผลิต และสมาชิกผู้ผลิตทุกคนมีผลลัพธ์ที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ด้วยการปฏิบัติจากจิตวิญญาณ มากกว่าการที่ผู้ผลิตต้องพิสูจน์ให้ผู้ตรวจของหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม จากการดูบันทึกและเอกสารเป็นหลัก โดยกรณีศึกษาของประเทศตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ กระบวนการเรียนรู้ และแนวทางการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย อินเดีย นิวซีแลนด์ บราซิล อเมริกา และฝรั่งเศส

8.1 อินเดีย

ระยะแรกได้ประกาศใช้ระบบการรับรองโดยบุคคลที่สามในการรับรองผลผลิตของชุมชน แต่หลังการดำเนินงานในระยะแรกพบว่าเป็นการเพิ่มต้นทุนแก่เกษตรกร และไม่เน้นการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและวงจรชีวภาพ มูลนิธิคิยส์โตน องค์กรนอกภาครัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการรับรองผลผลิตอินทรีย์ทั้งผลิตภัณฑ์จากป่าและผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งเชื่อมโยง

ด้านการตลาดให้กับชุมชนพื้นเมือง ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการแสดงฉลากและกล่าวอ้างว่าเป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์ เพื่อเชื่อมโยงและลดช่องว่างระหว่างผู้บริโภคและชุมชน มูลนิธิคีย์สโตนเป็นผู้จัดการระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมโดยยึดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติอินเดีย ตลอดจนการเยี่ยมฟาร์มเพื่อน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และยอมรับร่วมกันในชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่และผู้ประสานงานคีย์สโตนบันทึกการจัดการฟาร์มและตรวจสอบบันทึกการจัดการฟาร์ม (สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, 2558) ปัจจุบันรัฐบาลอินเดียให้การยอมรับเป็นทางการว่า พีจีเอสเป็นอีกหนึ่งระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์อินเดียควบคู่ไปกับระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม เพื่อส่งเสริมและขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์และตลาดภายในประเทศ โดยมีองค์กรจัดการระบบพีจีเอส 2 กลุ่ม ได้แก่ PGS India ดำเนินการโดยองค์กรภาครัฐ รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในองค์กรจัดทำฐานข้อมูลและการติดตามกลุ่มเกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย นอกจากนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินอุดหนุนรายปี เป็นเวลา 3 ปี และ PGS Organic Council ดำเนินการโดยกลุ่มองค์กรนอกภาครัฐที่มีเกษตรกรอยู่ในเครือข่ายการผลิตและการตลาดอยู่แล้ว (Chandra, 2014)

8.2 นิวซีแลนด์

พีจีเอสในประเทศนิวซีแลนด์เกิดขึ้นมาจากกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้ซึ่งถูกละเลยจากการหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม ที่มุ่งเน้นมาตรฐานการส่งออกที่มาพร้อมกับค่าใช้จ่ายสูง ภาคเกษตรอินทรีย์ทั่วประเทศนิวซีแลนด์จึงรวมตัวกันพูดคุยเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนและข้อกำหนดของสมาคมดินและสุขภาพ (Soil and Health Association) เพื่อส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยและตลาดภายในประเทศ รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณผ่าน

สมาคมดินและสุขภาพให้เป็นผู้ดำเนินการจนเกิดเป็นระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมที่เกษตรกรทุกคนเป็นผู้ออกแบบระบบขึ้น แต่ยังไม่ได้รับการประกาศเป็นทางการ การดำเนินการพีจีเอสในนิวซีแลนด์ใช้มาตรฐานของ Biogro Standards (ผู้ให้การรับรองมาตรฐานในนิวซีแลนด์ที่ยอมรับโดย IFOAM) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาตินิวซีแลนด์ ขณะเดียวกันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาตินิวซีแลนด์เป็นมาตรฐานทั่วไป การกล่าวอ้างว่าเป็นเกษตรอินทรีย์ในตลาดภายในประเทศจะต้องเป็นความจริง ผลิตภัณฑ์จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ โดยมีองค์กรตรวจสอบในตลาดตามกฎหมาย Fair Trading Act หากพบการไม่เป็นไปตามกฎหมายจะถูกฟ้องขึ้นศาลมีความผิด สำหรับตลาดส่งออกเป็นไปโดยเสรี รัฐบาลมีระบบการจัดการกระบวนการรับรองเป็นที่ยอมรับของสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น (IFOAM, 2015)

3.3 บราซิล

ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (พีจีเอส) ในประเทศบราซิลขับเคลื่อนในระยะเริ่มต้นโดย อีโควิด้า อะโกรอิคอลจี เน็ตเวิร์ก (Ecovida Agroecology Network) ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบของการปฏิบัติเชิงเดียว การพัฒนาระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมของอีโควิด้าสัมพันธ์กับเกณฑ์การปฏิบัติของกระทรวงเกษตร เมื่อปี ค.ศ. 1999 (Normative Instruction หรือ NI 07/99) ซึ่งการรับรองตามกฎหมายเกณฑ์ NI 07/99 มีต้นทุนการตรวจสอบรับรองที่สูงและไม่เหมาะสมกับชาวนาและเกษตรกรรายย่อย (สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, 2558) อีโควิด้าได้รับการยอมรับจากรัฐบาลและผู้บริโภค เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของการขายตรง ใกล้ชิดกับผู้บริโภค และได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภค พีจีเอสถูกขับเคลื่อนควบคู่กับมาตรฐานบังคับเกษตรอินทรีย์

แห่งชาติบราซิล ปี ค.ศ. 2003 โดยการขายตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคมีระบบควบคุมที่เหมาะสมของสังคม สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ในแหล่งผลิตและแปรรูป และขึ้นทะเบียนกับหน่วยตรวจที่เหมาะสม ต่อมา มีการพิจารณาข้อกำหนดต่าง ๆ ปี ค.ศ. 2007 ระบุว่าผลผลิตที่ขายตรงสามารถใช้ national organic logo seal ได้ หากได้รับการรับรองทั้งจากหน่วยตรวจบุคคลที่สามและพีจีเอส หากไม่ได้รับการรับรองต้องระบุว่าไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย (Chandra, 2014)

8.4 สหรัฐอเมริกา

ระบบพีจีเอส เซอร์ติฟายด์ เนเชอรัลลี โกรน (Certified Naturally Grown, CNG) เกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลสหรัฐอเมริการะบุไว้ในมาตรฐานบังคับแห่งชาติ National Organic Program (NOP) ย่อหน้า 205.101 ว่า ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่กล่าวอ้างผลผลิตว่าเป็น “อินทรีย์” หากรายได้ต่ำกว่า 5000 เหรียญสหรัฐต่อปี ไม่ต้องขอการรับรอง แต่ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดเกษตรอินทรีย์ การจัดการ และการติดฉลาก และผลผลิตนั้นๆ ไม่สามารถใช้เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์อินทรีย์ได้ จึงเกิดการทำโครงการพีจีเอสของครอบครัวเกษตรกรที่ขายตรงสินค้าของตนเองที่ได้รับการรับรองจากกลุ่มผู้ผลิตด้วยกันภายใต้ความโปร่งใสทุกขั้นตอน ผลผลิตหรือสินค้าที่ผ่านการรับรองจะขายตรงในตลาดชุมชนและขายตรงสู่ร้านอาหารครัวเรือน และสถานประกอบการอื่น ๆ ผ่านระบบเกษตรกรรมที่เกื้อหนุนโดยชุมชนหรือซีเอสเอ (Community Supported Agriculture, CSA) CNG ดำเนินการรับรองผลผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติและมีสถานะทางกฎหมายในฐานะองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร แต่ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากทางภาครัฐ (Chandra, 2014)

8.5 ฝรั่งเศส

เนเจอร์แอนด์โปรเกรส (Nature and Progrès) หรือ แอนแอนด์พี (N & P) ก่อตั้งโดยกลุ่มเกษตรกร แพทย์ และผู้บริโภค เมื่อปี ค.ศ. 1964 เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคทราบถึงปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดจากการบริโภค และสร้างเวทีแลกเปลี่ยนด้านเทคนิคการผลิต ตลอดจนส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยและการทำเกษตรอินทรีย์ในชนบทอย่างแท้จริง แอนแอนด์พี จะปฏิบัติตามมาตรฐาน 13 รายการ ของ เอ็นแอนด์พี ที่มีความเฉพาะเจาะจงตามสาขาของกิจกรรม เช่น พืช และ/หรือ วัช หนู เป็ด ไก่ ไวน์ เครื่องดื่มที่ผ่านการหมัก น้ำผึ้ง อาหารแปรรูป ขนมปัง เครื่องสำอาง เกลือ และปัจจัยการผลิต เอ็นแอนด์พีเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรอย่างเป็นทางการและเป็นสหพันธ์นานาชาติท้องถิ่นที่มีสาขาในประเทศสเปน โปรตุเกส และมีข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนกับกลุ่มในประเทศ (สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, 2558)

9. การขับเคลื่อนพีจีเอสของไทย

พีจีเอสในประเทศไทยเกิดขึ้นมาจากความต้องการของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านทั้งกลุ่มผู้ผลิตที่ทำการปลูกพืช ปศุสัตว์ และประมง ที่มีผลผลิตหลายชนิดในปริมาณไม่มาก ไม่สามารถเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติจากหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม เนื่องจากบุคคลากรและงบประมาณจากภาครัฐไม่เพียงพอต่อการตรวจรับรองผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ตามการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้ เกษตรกรจึงต้องพึ่งพาอาศัยหน่วยตรวจรับรองเอกชน แต่เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงและมีระบบเอกสารที่ซับซ้อน จึงไม่เกิดการขยายตัวของการทำงานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย Thai Organic Agriculture Foundation (มกอท. หรือ TOAF) เป็นองค์กรนอกภาครัฐ จึงจัดทำระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาระบบภายใต้รูปแบบที่มีความ

หลากหลายของการผลิต ตามสภาพเศรษฐกิจ ภูมิสังคม ระบบนิเวศ และการตลาด ซึ่งไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ทุกกลุ่มผู้ผลิตต้องดำเนินการภายใต้หลักการพีจีเอสของ IFOAM และประยุกต์ใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติไทย มกษ. 9000 เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 และเล่ม 2 ในการอ้างอิง โดยดำเนินการนำร่องในประเทศไทยร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank, ADB) โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่มจังหวัด ดังนี้ (1) กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทพไทย จังหวัดสุรินทร์ (2) กลุ่มพีจีเอสอินทรีย์สุขใจ จังหวัดนครปฐม (3) กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ (4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์แม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และ (5) กลุ่มเกษตร

อินทรีย์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยทุกกลุ่มต้องดำเนินการจัดระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมที่มีหลักการเดียวกัน ภายใต้การใช้ตราสัญลักษณ์เดียวกัน เงื่อนไขการใช้ตราสัญลักษณ์ อายุการรับรอง 12 เดือน นับจากวันที่ได้รับการรับรองจากกลุ่ม การต่ออายุการรับรองใหม่ นับจากวันที่ตัดสินจากกลุ่ม หรือการยอมรับจากเครือข่าย การติดตราสัญลักษณ์บนผลิตภัณฑ์ ต้องมีหมายเลขสมาชิก/กลุ่ม/เครือข่าย ที่มีการจัดการผลผลิต การแปรรูป การบรรจุหีบห่อภายในกลุ่มเท่านั้น ในกรณีที่ขายผลผลิตให้กับผู้ประกอบการนอกพื้นที่ กลุ่มต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบประเมินการปนเปื้อน และการปะปนกับผลผลิตปกติได้ ตราสัญลักษณ์ติดได้เฉพาะ ชนิดและปริมาณผลผลิตที่ได้รับการรับรองเท่านั้น รูปแบบการกำหนดรหัสได้รับการรับรอง ดังแสดงในรูปที่ 2

รูปที่ 2 การกำหนดรหัสได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

ปัจจุบันมีผู้ผลิตอินทรีย์เข้าร่วมโครงการ 280 คน คิดเป็นพื้นที่ฟาร์ม 2,610 ไร่ ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละกลุ่มจังหวัดนำร่อง ดังนี้ (1) กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทพไทย จังหวัดสุรินทร์ มีสมาชิก 76 คน พื้นที่ 1,200 ไร่ ผลิตข้าว พืชผัก ไม้ผล และปศุสัตว์ ขายในตลาดนัดเกษตร 5 ตลาด ต่อสัปดาห์ (2) กลุ่มพีจีเอสอินทรีย์สุขใจ จังหวัดนครปฐม มีสมาชิก 68 คน พื้นที่ 750 ไร่ ผลิตข้าว พืชผัก ไม้ผล และปศุสัตว์ ขายในตลาดสุขใจ คริว โรงแรมสามพราน ริเวอร์ไซด์ และ mobile market

event (3) กลุ่มสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ มีสมาชิก 73 คน พื้นที่ 500 ไร่ ผลิตข้าว พืชผัก ไม้ผล และปศุสัตว์ ขายในตลาดนัดเกษตร 4 ตลาด ต่อสัปดาห์ และตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในกรุงเทพมหานคร (4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์แม่มอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีสมาชิก 55 คน พื้นที่ 60 ไร่ ผลิตข้าว พืชผัก สมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพร ขายในโรงพยาบาลเถินและโรงพยาบาลอื่น ๆ ในจังหวัด และ (5) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ 8 คน พื้นที่ 100

ไร่ ผลไม้ ข้าว พืชผัก และไม้ผล ขายในตลาดท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีผู้ผลิตอินทรีย์วิถีพื้นบ้านอีกจำนวนมากที่ต้องการนำพีจีเอส ไปประยุกต์กับวิถีชีวิตของตนเองและชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์จังหวัดน่าน เครือข่ายแตงโมอินทรีย์ จังหวัดยโสธร และกลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์จังหวัดตรัง เป็นต้น ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องการพีจีเอสสำหรับส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์อีกหลายพื้นที่

10. ทิศทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในโลกปัจจุบัน

การลำดับเหตุการณ์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกช่วง 100 ปี ในช่วงแรกเริ่มต้นจากการสังเกตเห็นปัญหาเกี่ยวกับทิศทางของการเกษตรในตอนท้ายของศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง จึงเกิดการเชื่อมโยงระหว่างการใช้ชีวิต การอุปโภคบริโภค และการทำการเกษตรกับสุขภาพของมนุษย์และสุขภาพพืช เรียกช่วงนี้ว่า “Organic 1” และจากการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ภายใต้มาตรฐานและกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม ก่อให้เกิดการทำเกษตรอินทรีย์ใน 82 ประเทศ คิดเป็นมูลค่ากว่า 72 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ อย่างไรก็ตามพบว่า การขับเคลื่อนและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เกิดความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการตอบสนองต่อหลักสุขภาพ ระบบนิเวศ และความเป็นธรรม ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ เนื่องจาก (1) การละเลยผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านที่ไม่ได้ขอการรับรองผลผลิตจากหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อย ชาวนาชาวไร่ และมักจะอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้วทางใต้ของโลก ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหาร

เลี้ยงคนทั่วโลก และ (2) การจำกัดโอกาสของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน เนื่องจากไม่สอดคล้องกับระบบการตรวจรับรองบุคคลที่สาม ได้แก่ ระบบเกษตรเชิงนิเวศ การค้าที่เป็นธรรม ห่วงโซ่อุปทานใหม่ การขับเคลื่อนเกษตรกรายย่อย ระบบเกษตรกรรมที่เกื้อหนุนโดยชุมชน (CSA) เกษตรกรรมในเมือง และอื่น ๆ อีกมากมาย การขับเคลื่อนที่ผ่านมาแม้จะได้รับการยอมรับจากผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่ในความเป็นจริงแล้วพื้นที่ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วยหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สามไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่การเกษตรทั่วโลก เรียกช่วงนี้ว่า “Organic 2” การขับเคลื่อนในช่วงต่อไปมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการขยายฐานการผลิตและการบริโภค จึงเข้าสู่ช่วง “Organic 3” โดยมีเป้าหมายขยายระบบการทำเกษตรอย่างยั่งยืนที่แท้จริงและขยายด้านตลาด บนพื้นฐานและหลักการเกษตรอินทรีย์ที่มีการประยุกต์นวัตกรรม เพื่อการนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุดภายใต้ความโปร่งใส การทำงานร่วมกัน ระบบองค์กรรวม และการกำหนดราคาจากต้นทุนแท้จริง เริ่มต้นจากการลำดับความสำคัญและความท้าทายของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและการปรับตัวของสิ่งมีชีวิต การเข้าถึงเงินทุนและรายได้ที่พอเพียง สวัสดิภาพสัตว์ ความพร้อมของที่ดิน น้ำ เมล็ดพันธุ์ อาหารที่ดีต่อสุขภาพ รวมทั้งหลีกเลี่ยงการมีสารพิษตกค้างในอาหารและการทำฟาร์ม จึงมีความต้องการโมเดลหรือองค์ความรู้แบบองค์กรรวมเพื่อนำมาขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ใน Organic 3 ที่ใจความสำคัญคือ ไม่ใช่เป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่เป็นการสื่อความหมายของการทำเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากลที่ทั่วโลกยอมรับและมีการบังคับใช้กฎระเบียบต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด เพื่อให้เกิดการปรับตัวและประยุกต์ได้จริงอย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น (IFOAM,

2016)

กลยุทธ์ของ Organic 3 ประกอบด้วย 6 หลักที่แสดงถึงความเป็นเกษตรอินทรีย์ที่เน้นความหลากหลายและไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ได้แก่ (1) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อดึงดูดเกษตรกรให้หันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์และให้เกิดการยอมรับแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อผลิตผลิตผลที่ได้ปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพดี (2) ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องไปสู่การปฏิบัติที่ดีที่สุดในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค (3) วิธีการตรวจรับรองที่หลากหลายที่แสดงให้เห็นความซื่อสัตย์และโปร่งใส นอกเหนือไปจากหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สาม ซึ่งจะสามารถขยายฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ได้อย่างยั่งยืน (4) การพัฒนาอย่างยั่งยืนในวงกว้างผ่านการขับเคลื่อนขององค์กรพันธมิตรที่มีวิธีการที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาระบบอาหารและการทำฟาร์มอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง (5) เสริมสร้างพลังแบบองค์รวมตลอดห่วงโซ่อุปทานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน รวมทั้งเห็นประโยชน์ของการเป็นหุ้นส่วนที่แท้จริง และ (6) แสดงความโปร่งใสของต้นทุนที่แท้จริง ราคาที่เป็นธรรม และการแสดงฉลากที่ชัดเจนแก่ผู้บริโภค

11. สรุป

พีจีเอสเป็นระบบที่สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ หรือ IFOAM พัฒนาขึ้นและยอมรับว่าเป็นอีกระบบหนึ่งของการรับรองผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ที่แตกต่างจากระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม หรือหน่วยตรวจรับรองที่คุ้นเคยกันมานาน ซึ่งทำให้เกษตรอินทรีย์ทั่วโลกไม่เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง ไม่สามารถขยายตัวได้ทันกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง และตามความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพีจีเอสส่งเสริมให้เกิดตลาดท้องถิ่นและภายในประเทศ โดย

กระตุ้นให้ผู้ผลิตเกิดการพัฒนาการผลิตเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค มีผลทำให้เกิดการวางแผนการผลิตตามที่ตลาดต้องการ เมื่อเกษตรกรรายย่อยได้รับการรับรองโดยพีจีเอสทำให้ขยายช่องทางตลาดได้ ผลสุดท้ายทำให้มีการทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น เกิดความยั่งยืนทั้งต่อรายได้ของเกษตรกร ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค และเกิดสังคมเข้มแข็งในที่สุด

12. รายการอ้างอิง

- กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน, 2558, คู่มือแนวทางการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (พีจีเอส), กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ, 71 น.
- มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย, 2558ก, มาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม, กรุงเทพฯ, 28 น.
- มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย, 2558ข, แนวทางการตรวจเยี่ยมฟาร์มเพื่อนในระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม, กรุงเทพฯ, 23 น.
- สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, 2558, ระบบการรับรองอย่างมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาจากบราซิล อินเดีย นิวซีแลนด์ อเมริกา ฝรั่งเศส, สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, กรุงเทพฯ, 112 น.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2552, มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 9000 เล่ม 1-2552 เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ, 41 น.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2554, มาตรฐานสินค้าเกษตร มกษ. 9000 เล่ม 2-2554 เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2: ปลูก

- ลัทธิอินทรีย์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ, 31 น.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, มาตรฐานสินค้าเกษตร, แหล่งที่มา : <http://www.acfs.go.th>, 9 กุมภาพันธ์ 2559.
- Chandra, K., 2014, The global PGS newsletter IFOAM: PGS India-PGA operated by the government of India 4(8): 1-8.
- FAO/WHO Codex Alimentarius Commission, 2007, Guidelines for the Production, Processing, Labeling and Marketing of Organically Produced Foods, CAC/GL 32-1999, Rome.
- FAO, IFOAM and UNCTAD, Summary Report International Task Force on Harmonization and Equivalence in Organic Agriculture 2003-2008, Available Source: http://r0.unctad.org/trade_env/itf-organic/meetings/itf8/ITF_Summary_Report_081216db_%20final.pdf, February 9, 2016.
- IFOAM, International Federation of Organic Agriculture Movement: Principle of Organic Agriculture, Available Source: <http://www.ifoam.org>, March 4, 2009.
- IFOAM, The Full Diversity of Organic Agriculture: What We call Organic, Available Source: <http://www.ifoam.org/press/positions/full-diversityorganic-agriculture.html>, February 1, 2013.
- IFOAM, PGS, Available Source: http://www.ifoam.org/about_ifoam/standards/pgs.html, May 14, 2014.
- IFOAM, Policy Brief: How Government can Support Participatory Guarantee System, Available Source: http://www.ifoam.bio/sites/default/files/page/files/policybrief-howgovernmentscansupportpgs_0.pdf, February 21, 2015.
- IFOAM, ORGANIC 3.0 for Truly Sustainable Farming & Consumption, Available Source: <http://www.ifoam.bio/en/organic-policy-guarantee/organic-30-next-phase-organic-development>, February 9, 2016.
- ISEAL, P035 ISEAL Common Requirement for the Certification of Producer Groups, Public Version1, November2008, Available Source: <http://www.isealliance.org/resources/p035-iseal-common-rqmts-for-producer-group-cert-v1-nov08>, March 11, 2009.
- UNCTAD, FAO and IFOAM, 2012, Guide for Assessing Equivalence of Organic Standards and Technical Regulations (EquiTool) Version 2 by Global Organic Market Access.
- UNCTAD-UNEP CBTF, Best Practices for Organic Policy: What Developing Country Governments can do to Promote the Organic Agriculture Sector, Available Source: http://www.ifoam.org/growing_organic/cbtf_bestpractices_unep_unctad.php, February 9, 2016.